

Herfst 2025

Veen vernatten als natuur- en klimaatmaatregel

Veen heeft vaak last van verdroging. Simpelste oplossing: ga vernatten. Maar werkt dat ook en komt daarmee de biodiversiteit weer terug? Hoe pak je dat aan en waar moet je aan denken? Na onderzoek zijn de belangrijkste 'draaiknoppen' voor inrichting en beheer beschreven in een beslissboom.

Een andere belangrijke factor is het historisch landgebruik van het te vernatten perceel: hoeveel nutriënten zitten er nog in de bodem en hoe ver is de degradatie van het veen al gaande?
Foto: Jan van der Straaten, Saxifraga

In Nederland komt van nature veen voor. Veen ontstaat door de opeenstapeling van organisch materiaal onder natte omstandigheden. Door langdurige ontwatering is het overgebleven veen in aanraking gekomen met zuurstof, is het gaan oxideren en daarmee afgebroken. Dit proces leidt tot een bodemdaling van wel enkele centimeters per jaar. Bovendien komt bij deze afbraak koolstofdioxide vrij. Omwille van de bodemdaling en de uitstoot van koolstofdioxide is het wenselijk om dit proces te stoppen of op z'n minst te vertragen.

De meest 'simpele' manier om dit proces te stoppen, is door het veen weer nat te maken. Voor landbouwgronden betekent dit een verandering van het landgebruik: extensiveren of gewassen gaan telen die het juist goed doen

bij veel water (paludicultuur). Het deskundigenteam Laagveen- en zeekleilandschap wilde weten of vernatten inderdaad het gewenste effect zal hebben en ook wat dit zal betekenen voor de biodiversiteit. Van oudsher waren dit soort gebieden immers zeer soortenrijk. Komt de diversiteit weer terug als je water aanvoert? In het onderzoek zijn voormalige landbouwgronden onderzocht die zijn vernet voor natuurontwikkeling of waar een paludicultuur is gestart. Deze locaties zijn vergeleken met locaties die minder sterk zijn vernet en waar de agrarische functie is behouden. De onderzoekers maakten onderscheid tussen de herkomst van het water waarmee vernet wordt: sterke kwel (grondwater), zwakke kwel (combinatie van grondwater en regeninfiltratie) en oppervlaktewater.

Vlinders en nachtvlinders

Uit de veldstudie blijkt dat vernatting, ongeacht de herkomst van het water, een bijdrage levert aan de biodiversiteit. Op de landbouwpercelen is een duidelijk minder diverse flora en fauna aanwezig dan op de vernatte percelen. Het homogene agrarische landschap, gedomineerd door Engels raaigras, is immers geen geschikt habitat voor veel insecten. Zo zijn vlinders en nachtvlinders afhankelijk van waardplanten en nectarplanten en zal hun voorkomen dus bepaald worden door de aanwezigheid van deze plantensoorten. Bovendien verstoren de inbreng van nutriënten, begrazing en het maaibeheer de bodem en de vegetatie. Anderzijds biedt een droge bodem kansen voor bodemfauna, met name regenwormen. De uiteindelijke kansen voor natuurontwikkeling en biodiversiteit worden bepaald door een scala aan factoren, waarvan de herkomst van het water er slechts een is. Maar het blijkt wel een belangrijke. In de veldstudie levert een vernatting met diep kwelwater de 'beste' en dus de meest diverse vegetatie op. Het diepe kwelwater is vaak relatief schoon en gebufferd met allerlei basische elementen die planten nodig hebben. Water uit lokale kwel of oppervlaktewater is doorgaans vaker vervuild en dus minder

geschikt voor een bijzondere vegetatie en bijbehorende fauna. Door slim, maar duur, hydrologisch herstel of reiniging zou de waterkwaliteit aanzienlijk kunnen worden verbeterd.

Positie en gradiënt

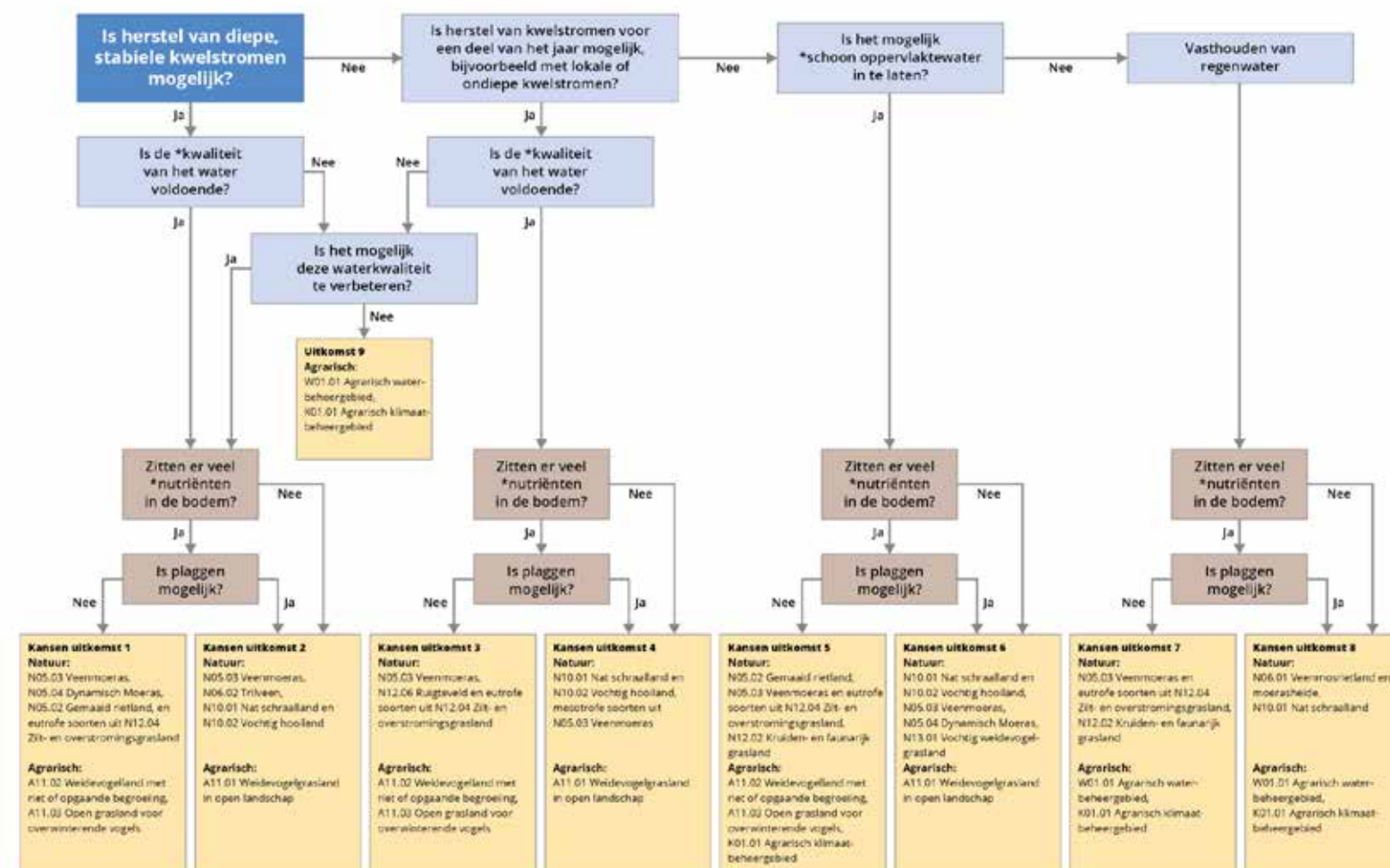
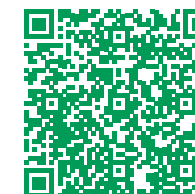
Een andere belangrijke factor is het historisch landgebruik van het te vernatten perceel: hoeveel nutriënten (met name stikstof en fosfor) zitten er nog in de bodem, hoe ver is de degradatie van het veen al gaande, hoe dik is de veenlaag nog en zitten er nog zaden of wortelresten in? Deze factoren zijn in meer of mindere mate te beïnvloeden bijvoorbeeld door de bovenste veenlaag af te pluggen en zo de overmaat aan nutriënten af te voeren. Of door een maaiseltransplantatie uit te voeren om een nieuwe zadenbank te creëren. Soms is er na vernatting een ander maaibeheer mogelijk om het nutriëntenoverschot op voormalige landbouwgronden terug te dringen. Daarnaast speelt de positie van het te vernatten perceel in de landschappelijke gradiënt een rol. De ligging bepaalt bijvoorbeeld de kweldruk, en daarmee ook de mogelijkheden om voldoende schoon kwelwater tot in de wortelzone van de vegetatie terug te brengen. Op andere plekken zal meer invloed zijn van regenwater of moet er

worden vernet met oppervlaktewater, dat in veel gevallen (maar niet altijd) van mindere kwaliteit is. Soms kan een perceel door een ongunstige positie misschien net zo goed de landbouwkundige functie behouden of een tussenfase van paludicultuur, omdat het anders te veel werk zal zijn en dus veel geld zal kosten om er een kansrijk perceel van te maken.

Beslisboom

Aangezien er meerdere factoren van belang zijn bij het vernatten van laagveen, hebben de onderzoekers voor beheerders een handige beslissboom gemaakt. Aan de hand van een aantal simpele vragen – het antwoord is niet altijd simpel! – zien beheerders welke maatregelen ze in welke situatie het best kunnen gebruiken, uiteraard afhankelijk van de lokale omstandigheden.

→ natuurkennis.nl/publicaties/kansen-voor-biodiversiteit-bij-klimaatmaatregelen-in-het-laagveenlandschap/

Beslisboom voor vernatting op veen met (voormalig) agrarisch landgebruik.